

Politiken den 10.10.17

Forsker: Catalonien skal have lov til at kalde sig 'en nation'

Den danske professor Morten Heiberg ser en klar linje i den aktuelle konflikt tilbage til forfatningskampen mellem Spanien og Catalonien og en ordstrid, der løb af sporet.

Hvis der havde været mere politisk fleksibilitet i Madrid i forhold til et lille, men stærkt følelsesladet ord tilbage i 2006, kunne den truende splittelse af Spanien og spændingerne i Barcelonas gader være undgået.

Det vurderer Morten Heiberg, der er professor ved Københavns Universitet og ekspert i Spaniens historie og kultur.

Dengang i 2006 gik socialisternes premierminister, José Luis Rodríguez Zapatero, langt for at komme de catalanske ønsker om mere selvstyre i møde. Han lod politikerne fra den nordøstspanske region formulere en ny selvstyreforfatning. I præamblen skrev de, at Catalonien var en egen 'nation' inden for rammerne af den spanske stat, og de definerede en række nye beføjelser.

Man føler meget stærkt en kulturel egenart, et sprogligt fællesskab, et forestillet fællesskab

Morten Heiberg, professor ved Københavns Universitet og ekspert i Spaniens historie og kultur

Selvstyreforfatningen blev vedtaget i både det spanske og det catalanske parlament, men så indklagede den daværende konservative opposition – anført af den nuværende premierminister, Mariano Rajoy – den for forfatningsdomstolen. Her blev en række punkter underkendt. Formuleringen om 'nation' blev erklæret uden juridisk effekt, forklarer Morten Heiberg.

Læs også: Barcelonas borgmester advarer mod løsrivelse

Det lagde kimen til de spændinger, der mange fejlbeslutninger senere har bragt Spanien ud i en særdeles alvorlig politisk krise, vurderer professoren.

»Det er sådan set Rajoys spænden ben for udpræget catalansk selvstyre og anerkendelse som nation, der har været det egentlige stridspunkt og grunden til hadet mellem de konservative, som nu er ved magten, og lokalregeringen i Catalonien«, siger han via telefon fra Madrid.

Spørgsmålet om anerkendelsen som 'nation' giver mening, forklarer han.

»Det er et afgørende punkt for catalanerne at blive anerkendt som nation. Det er der også meget ræson i, fordi Catalonien i sproglig og kulturel forstand er en nation. De har også haft udpræget grad af selvstyre gennem historien«, siger han.

»De har aldrig været suveræne og kunnet definere en udenrigspolitik, selv i de perioder, hvor de påstår, de har været uafhængige af Spanien. Så har de bare været underlagt nogle andre som franskmændene. Men der er meget ræson i at sige, at Catalonien er en nation i sproglig, kulturel og måske også i en vis udstrækning i politisk henseende«.

Hvis man i 2006 havde givet dem den indrømmelse, havde vi så siddet i en anden situation i dag?

Læs også: Spanien truer med at sætte hårdt ind, hvis separatister erklærer uafhængighed

»Ja, helt klart. Det hele var jo kørt igennem parlamentet. Så havde man ikke haft en 'casus belli' for at gøre det, man gør i dag. Så havde man fået det, man pegede på. Hvis man så også havde fået yderligere økonomiske indrømmelser, kunne man have lukket den for lang tid siden. Selvfølgelig ligger det ultimative ansvar hos de catalonske politikere, som sætter sig ud over den fælles spanske forfatning og dermed kaster Catalonien ud i et

meget farlig situation. Nu begynder virksomheder og banker at flygte ud af regionen. Det kunne man sagtens have forhindret med almindelig politisk tæft«, siger han.

Ideen om en lidelseshistorie

Den spanske forfatningsdomstol har konservative dommere, der tolker forfatningen formalistisk, hvor man i for eksempel Danmark lader grundloven udvikle sig og tolker mere efter dens ånd, siger han.

'Nation' har ingen klar betydning i international ret, hvor de statslige enheder er suveræne aktører, der kan indgå aftaler med hinanden.

Er det bare et spørgsmål om ord? Vil det ikke have fysiske konsekvenser?

»Jeg vil ikke mene, at det ville have haft konsekvenser at kalde Catalonien for en nation. Det ville ikke have haft juridiske konsekvenser i hvert fald«.

Læs også: Spaniens konge sætter monarkiet og sin egen popularitet på spil

Hvorfor er det så vigtigt for catalanerne?

»Man føler meget stærkt en kulturel egenart, et sprogligt fællesskab, et forestillet fællesskab. Det er blevet forstærket de seneste år, hvor der er sket en 'catalanisering' fra neden, hvor organisationer forsøger at catalanisere. Det går blandt andet ud på at fremstille catalansk historie som en lidelseshistorie. Helt tilbage til før 1700-tallet, hvor man altid blev udsat for centralmagts overgreb. Uagtet at Catalonien i den grad har profiteret af det« siger Morten Heiberg.

»Man glemmer, at en af grundene til, at Catalonien voksede sig stærkt, var, at hele det imperiale Spanien blev opretholdt og betalt af Castilliens (spansk provins, red.) bønder. Catalonien skulle ikke yde noget, og det betød, at det kunne vokse sig stærkt, mens imperiet sled sig selv ihjel. Den lidelseshistorie er – som historie ofte er – en konstruktion«, siger Morten Heiberg.

Francos spøgelse i kulissen

Nationbegrebet er ømtåleligt i Spanien, fordi den fascistiske general Franco frem til sin død i 1975 brugte det til at retfærdiggøre sit nationalistiske diktatur. Efter den demokratiske magtovertagelse udviklede Spanien sig meget hurtigt, men nogle kritikere mener, at politikerne af berøringsangst undlod at »konstruere en ny national, emotionel og mytisk fortælling, der kan binde spanierne sammen«, som Morten Heiberg skriver i en analyse af Spanien fra 2015.

»Man fik efter Franco-tiden travlt med at lave en funktionsudtømmning og overføre funktioner til regionerne, og man talte aldrig om hverken staten eller nationen. Fordi Spanien var blevet opfostret med den retorik under Franco. Så man talte om demokrati, regionalisering, europæisering, fremskridt. Det var nøgleordene i 80'erne og 90'erne«.

Læs også: Cataloniens leder vil følge loven og erklære løsrivelse

»Der er nogle kritikere, der – måske med rette – i dag hævder, at den spanske nation led et knæk i den proces, som måske gjorde regionalismen unødvendigt stærk. Omvendt kan man spørge, om der var et alternativ«.

Jeg spørger, om der er en parallel til Tysklands skepsis over for de stærke nationale identitetsfølelser.

»Jeg ved ikke, hvor langt parallellen holder, men det er klart, at både Tyskland og Spanien jo har været martret af en fascistisk fortid, og at nationsbegrebet altid vil være problematisk. Så langt holder sammenligningen. Men det er også meget forskelligt politisk og samfundsmæssigt«, siger han.

Den hårde vej eller en blød model

Den catalonske regering har annonceret, at den snart vil udråbe sin løsrivelse og selvstændighed som stat.

Er der nogen vej tilbage til status som nation i Spanien?

»Det er det, alle håber. Det er jo en katastrofe for Catalonien og en katastrofe for Europa, så det skal der jo være. Flere henede mener, at det kommer til at køre helt ud. At de på den ene eller anden måde løsriver sig, hvis de kan få adgang til parlamentet. Problemet er, at lokalregeringen er nødt til at levere en løsrivelse, for ellers trækker CUP – det venstrerevolutionære parti – tæppet væk under den. Så de er blevet fanget i deres egen retorik. Derfor er jeg bange for, at de leverer den løsrivelse«, siger Morten Heiberg, der forventer en øjeblikkelig reaktion fra centralregeringen i Madrid.

Læs også: Visioner versus host og rugbrød

»Så aktiverer man fra statens side paragraf 155 i forfatningen, som likviderer selvstyret. Den hårde vej er så at fængsle hele banden. Eller man kan vælge den bløde model, hvor det ender i nyvalg. Problemet er, at den proces jo også vil skærpe modsætningsforholdene i den catalonske befolkning. Det er en meget farlig situation. Hvis der er noget, Spanien kan huske, er det borgerkrigen i 30'erne«, siger Morten Heiberg.

For enden af det hele forventer Morten Heiberg en løsning, der blandt andet vil indeholde en anerkendelse af Catalonien som 'nation'. Men det kan meget vel blive meget værre, før det bliver bedre, frygter han:

»Der er ikke nogen europæiske stater, der på nogen måde vil anerkende Catalonien. Det er der simpelthen ikke. På den måde tror jeg, at Catalonien på et eller andet tidspunkt vil falde til patten. Jeg tror, det kommer til at tage langt tid. Også fordi Rajoy ikke er en, der løser problemer. Et muligt udgangspunkt vil være noget, der svarer til det, Zapatero forhandlede med catalanerne i 2006«.